

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

TAMARA DANANIĆ
DIPLOMSKI RAD

PRAVA I OBVEZE UČITELJA U
OSNOVNOJ ŠKOLI

Čakovec, srpanj 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Čakovec)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Tamara Dananić

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Prava i obveze učitelja u osnovnoj školi

MENTOR: doc. dr. sc. Goran Lapat

Čakovec, srpanj 2019.

Sadržaj

Sažetak.....	1
Summary	2
1. UVOD.....	3
2. PRAVA I OBVEZE SUDIONIKA ODGOJNO – OBRAZOVNOG PROCESA.....	4
2.1. Zaštita ljudskih prava i temeljne slobode	4
2.2. Zajedničke odredbe	4
2.3. Osobne i političke slobode i prava	5
2.4. Gospodarska, socijalna i kulturna prava.....	6
3. RODITELJSTVO	8
3.1. Obitelj	8
3.2. Stilovi roditeljstva	10
3.3. Obiteljska i odgojna komunikacija	11
3.4. Obitelj i škola	12
3.5. Prava i obveze roditelja	13
3.6. Dijete-učenik	15
3.7. Prava i obveze učenika	16
3.8. Učiteljska prava, obveze i dužnosti	17
4. ISTRAŽIVANJA O PRAVIMA I OBVEZAMA UČITELJA U OSNOVNOJ ŠKOLI	20
4.1. Učiteljski poziv	20
4.2. Materijalna prava učitelja	21
4.3. Deontologija učitelja i učiteljske profesije	22
4.4. Agresivnost učenika prema učiteljima	24
4.5. PRIMJERI ZLOSTAVLJANJA UČITELJA	27
5. METODOLOGIJA.....	31
5.1. CILJ ISTRAŽIVANJA.....	31
5.2. METODA ISTRAŽIVANJA.....	31
6. ZAKLJUČAK.....	32
7. LITERATURA.....	33

Sažetak

Ovim diplomskim radom nastoje se bolje razjasniti prava i obveze svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa (učitelja, učenika, roditelja), pri čemu je potrebno općenito govoriti o ljudskim pravima i temeljima slobode. Važan čimbenik odgojno-obrazovnog rada jesu roditelji i njihov obiteljski odgoj koji zajedno s učiteljima i školom kao obrazovnom ustanovom čini cjelinu „izgradnje“ djeteta u kvalitetnu osobu. U najvećem dijelu, ovim diplomskim radom, nastoje se bolje razjasniti prava i obveze učitelja unutar osnovne škole.

Tijelom godina sve više je primjera psihičkog i fizičkog zlostavljanja učitelja gdje prava učitelja postaju zanemarena, štoviše postaju upitna postoje li uopće. Dobrom suradnjom svih sudionika odgojno-obrazovnog rada zlostavljanja, traume, razočaranja i ostale negativnosti biti će svedene na minimum.

U sklopu izrade diplomskog rada prikupljanja su dosadašnja istraživanja na temu Prava i obveze učitelja u osnovnoj školi, prikupljena su iskustva i primjeri pokrenuti pokretom #ijasamfranjo, te i adekvatna literatura.

Ključne riječi: učitelji, zlostavljanje, roditelji, odgoj i obrazovanje

Rights and Obligations of Teachers in Elementary School

Summary

This graduate thesis tries to clarify the rights and obligations of all participants involved in the educational process (teachers, students, parents), which requires talking about human rights and the basis of freedom in general. An important factor in education are parents and their family nurture which, together with teachers and the school as an educational institution, complete the “formation” of a child into a person of quality. For the most part, this thesis tries to clarify the rights and obligations of teachers in elementary schools.

Over the years the number of occurrences of psychological and physical abuse of teachers has been rising and their rights are being neglected; moreover, their very existence is being questioned. Good cooperation among all the educational participants abuse, trauma, disappointment and other negative occurrences will be reduced to a minimum.

Previous research on the topic of Rights and obligations of teachers in elementary schools have been gathered as part of this thesis, as well as experiences and examples propelled by the *#ijasamfranjo* movement and relevant literature.

Key words: teachers, abuse, parents, education

1. UVOD

Pedagoška teorija naznačuje problem suradnje triju sudionika odgojno-obrazovnog procesa (učitelja/učenika/roditelja) čime se ne može zamisliti ni efikasan razvoj dječje ličnosti. Zajednička suradnja triju sudionika odgojno-obrazovnog procesa doprinosi formiranju jedinstvenog stila odgojnog rada koji se stvara zajedničkim interesima, potrebama, ciljevima, uvjerenjima. Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi među redovite tjedne poslove učitelja svrstava suradnju s roditeljima jer i roditelji i učitelji imaju isti cilj – dobrobit djeteta. No, umjesto da učitelji i roditelji budu saveznici, vrlo često postaju neprijatelji što dovodi do umanjene dobrobiti za dijete. Problem u suradnji učitelja i roditelja dolazi ako jedan od sudionika nema mogućnost objektivnog sagledavanja stvarne situacije i krivicu prebacuju jedni na druge, što teško dovodi do uspostavljanja skladnog odnosa i kvalitetnog zajedničkog djelovanja.

Sve je veći broj psihičkog i fizičkog zlostavljanja učitelja od strane učenika i njihovih roditelja. Učitelji postaju bespomoćni, ugroženi i neshvaćeni od drugih. Nadalje, stvaraju se različiti pokreti koji naznačuju sve manja prava učitelja, različita iskustva zlostavljanih učitelja od strane učenika i njihovih roditelja, različite inicijative koje pokreću učitelji i stručni suradnici škole kako bi probudili svijest o ugroženim pravima i želji da sustav stvori promjene koje će potaknuti dobrobit učitelja, učenika i roditelja.

Ovim se radom još jednom želi dokazati važnost kvalitetne suradnje svih sudionika koji sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu. Pogled se želi usmjeriti na učitelja, kao važnog sudionika odgojno-obrazovnog procesa, njegova prava i obveze u osnovnoj školi te psihičko i fizičko zlostavljanje koje postaje svakodnevica.

Dana 4. prosinca 2018. godine dogodio se slučaj u kojem se profesor Franjo Dragičević obračunao s nasilnim učenicima Tehničke škole Čakovec. Taj događaj doveo je do brojnih polemika na tu temu, iznošenju mišljenja različitih stručnih suradnika, kompetentnih osoba koje rade u školi i stavova društva. Događaj je pokrenuo različite peticije protiv agresivnog ponašanja prema učiteljima i otkrivanju drugih primjera zlostavljanja učitelja. Upravo je taj događaj bio povod istraživanju zlostavljanja učitelja od strane ostalih sudionika odgojno-obrazovnog procesa.

2. PRAVA I OBVEZE SUDIONIKA ODGOJNO – OBRAZOVNOG PROCESA

2.1. Zaštita ljudskih prava i temeljne slobode

“Ustav je temeljni i pravni akt države. U njemu se nalaze propisi o društvenom, ekonomskom i političkom uređenju države, definirana su prava i dužnosti građana, određena najviša tijela državne vlasti, njihove ovlasti te njihov međusobni odnos” (Sekulić Erić, 2018, str. 15). Temeljne odredbe Ustava definiraju najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske koje obuhvaćaju:

1. sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova;
2. mirotvorstvo;
3. socijalna pravda;
4. poštivanje prava čovjeka;
5. nepovredivost vlasništva;
6. očuvanje prirode i čovjekova okoliša;
7. vladavina prava;
8. demokratski višestranački sustav.

Ljudska prava u Republici Hrvatskoj zaštićena su Ustavom, međunarodnim ugovorima i zakonom. Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda može se svrstati u tri osnovne kategorije. U njih ubrajamo: zajedničke odredbe; osobne i političke slobode i prava; gospodarska, socijalna i kulturna prava.

2.2. Zajedničke odredbe

“Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki” (Sekulić Erić, 2018, str. 19.). Članak 14. Ustava definira temeljna prava čovjeka koja počivaju na jednakosti svih ljudi. Tim člankom ističe se jednakost i ravnopravnost ljudi u svim mogućim segmentima.

2.3. Osobne i političke slobode i prava

Unutar temeljnih ljudskih prava uvrštena su sljedeća prava: pravo svakog ljudskog bića na život te pravo na slobodu i osobnost. Promiče se pravo na jednakost svih građana pred tijelima vlasti koje se odnosi na sve državljane Republike Hrvatske i strane državljane jednake pred sudovima i drugim državnim i ostalim tijelima koja imaju određene javne ovlasti. Isto tako, Ustavom je određeno da je svatko nedužan i da ga nitko ne može smatrati krivim za neko kazneno djelo dok mu se god ne utvrdi krivnja pravomoćnom sudskom presudom (Sekulić Erić, 2018).

Pravo na nepovredivost doma uvršteno je među ostale vrste osobnih i političkih sloboda i prava. Njime se predstavlja pravo suda da odredi pretragu doma na temelju obrazloženog pisanog naloga, pri čemu je pravo stanara ili njegovog zastupnika da bude nazočan pri navedenoj pretrazi zajedno s obavezna dva svjedoka. Ukoliko je riječ o izvršenju naloga o uhićenju, hvatanju počinitelja kaznenog djela ili otklanjanju ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovine većeg opsega, redarstvene vlasti mogu izvršiti pretragu bez određenog sudskog naloga i nazočnosti svjedoka.

Pravo stranaca na politički azil u Republici Hrvatskoj tumači kako strani državljani ili osobe bez državljanstva mogu dobiti utočište u Republici Hrvatskoj pod uvjetom da nisu progonjeni za nepolitičke zločine ili djelatnosti suprotne temeljnim načelima međunarodnog prava.

Pravo na zaštitu osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti naznačuje važnost štovanja i pravne zaštite svakom pojedincu.

Sloboda kretanja i slobodno biranje boravišta daje mogućnost svakom građaninu Republike Hrvatske trajnog ili privremenog napuštanja teritorija države i odlaska u inozemstvo te povratka u domovinu bilo kada.

Sloboda i tajnost dopisivanja i svih drugih oblika općenja vrijedi za svakog pojedinca i može se ograničiti isključivo zakonom ukoliko je potrebna zaštita sigurnosti države ili provedbe kaznenog postupka.

Sloboda mišljenja i izražavanja misli obuhvaća slobodu tiska i drugih sredstava priopćavanja, nadalje, slobodu govora i javnog nastupa te slobodnog osnivanja ustanove javnog priopćavanja. Tom odredbom jamči se pravo na pristup informacijama koje posjeduju tijela javne vlasti, dok su ograničenja propisana zakonom i govore o razmjernoj potrebi za ograničenjem u pojedinom slučaju te su

nužna u slobodnom i demokratskom društvu.

Sloboda savjesti i vjeroispovijesti navodi da su sve vjerske zajednice jednake pred zakonom i odvojene od države. Važno je ne etiketirati ljude zbog njihove vjeroispovijesti jer se time ugrožavaju njihova temeljna ljudska prava.

Sloboda udruživanja naznačuje mogućnost slobodnog udruživanja i istupanja iz političkih stranaka, sindikata i drugih udruga kako bi zaštitili svoj probitak ili se zauzeli za socijalna, gospodarska, politička, nacionalna, kulturna ili druga uvjerenja odnosno ciljeve. Ukoliko se pravo slobodnog udruživanja provodi u cilju nasilnog ugrožavanja demokratskog ustavnog poretka i neovisnosti, jedinstvenosti i teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske ono postaje ograničeno ili zabranjeno.

Biračko pravo omogućuje pojedincu glasovanje na izborima te da bude kandidat izbora. Svaki hrvatski državljaniin s navršenih 18 godina ima opće i jednako biračko pravo što se tiče izbora za Hrvatski sabor, Predsjednika Republike Hrvatske i Europski parlament te u postupku odlučivanja na državnom referendumu. Država omogućava svojim državljanima koji se za vrijeme izbora nalaze izvan državnih granica da mogu glasovati u sjedištima diplomatsko-konzularnih predstavništva Republike Hrvatske u stranoj zemlji (Sekulić Erić, 2018).

2.4. Gospodarska, socijalna i kulturna prava

Odredbama Ustava svaki pojedinac ima pravo na rad i slobodu rada, slobodu zaposlenja i biranja poziva. Zakon o radu regulira sva prava koja su usko vezana uz rad zaposlenih osoba. Država osigurava pravo na pomoć za podmirivanje životnih potreba slabima, nemoćnima, nezaposlenima, nesposobnima za rad. Naglašavaju povećanu zaštitu invalidnih osoba i njihovo uključivanje u društveni život. Isto tako, svaki pojedinac (građanin) ima zajamčeno pravo na zdravstvenu zaštitu. Zaposlene osobe imaju se pravo sindikalno organizirati kako bi ostvarile svoje interese te osnovati udruge kako bi zaštitile svoja prava ili promicale svoju djelatnost. Jamstveno je pravo na štrajk koje se može ograničiti jedino u slučaju oružanih snaga, redarstvu i državnoj upravi i javnim službama određenim zakonom. Pod osobitom je zaštitom države upravo obitelj, pri čemu se posebno štiti materinstvo, djeca i mladež. Ustavna dužnost roditelja jest odgoj, uzdržavanje i školovanje djece, dok je dužnost djeca briga za stare i nemoćne roditelje. Poseban naglasak država stavlja na skrb maloljetnika bez roditelja i onima za koje roditelji ne brinu, nadalje, tjelesno i

duševno oštećenoj djeci koja su socijalno zapuštena. Pravo vlasništva smatra je jednim od najvažnijih gospodarskih prava koje se jamči svima no i obavezuje jer su nositelji vlasničkog prava i njihovi korisnici dužni pridonositi općem dobru. Njihovim odredbama zajamčeno je pravo nasljeđivanja. Institut izvlaštenja ima mogućnost ograničavanja ili oduzimanja vlasništva uz obvezatnu naknadu tržišne vrijednosti. Temelj gospodarskog ustroja Republike Hrvatske predstavlja poduzetnička i tržišna sloboda. Ona se mogu ograničiti samo iznimno i to radi zaštite interesa i sigurnosti Republike Hrvatske, prirode, ljudskog okoliša i zdravlja ljudi.

Republika Hrvatska se Ustavom obavezala na slobodu znanstvenog, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva te zaštitu moralnih i materijalnih prava koja proistječu iz takvog stvaralaštva kao temelja kulturnih prava. Upravo se prava koja se tiču školstva i obrazovanja nalaze u odredbama kulturnih prava. Ona naznačuju kako je osnovno školovanje obvezatno i besplatno, a srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje je dostupno svakome pod uvjetom da je sukladno njegovim sposobnostima i mogućnostima. Pučki pravobranitelj kao opunomoćenik Hrvatskog sabora brine o zaštiti ljudskih prava. Osnovna zadaća pučkog pravobranitelja je promicanje i zaštita ljudskih prava i sloboda utvrđenih Ustavom, zakonima i međunarodnim pravnim aktima o ljudskim pravima i slobodama koje je prihvatila Republika Hrvatska (Sekulić Erić, 2018).

3. RODITELJSTVO

3.1. Obitelj

Postoje mnoge definicije pojma obitelji kao i znanstvenih disciplina koje definiraju i pristupaju obitelji ovisno o području kojim se bave. „Obitelj je temeljna društvena zajednica čija je osobitost sustavna briga za odgoj i u toj zadaći ona je nezamjenjiva“ (Rosić, 2005, str. 79). Međuljudski kontakti u obitelji neizbježni su svakodnevno te utječu na djecu od najranijeg djetinjstva. U kvalitetnom obiteljskom okruženju dijete gradi temelje vlastite ličnosti, stječe svoje prve spoznaje, razvija emocije, kreira osnovne navike, razvija socijalizaciju, gradi etičke stavove, usvaja estetske kriterije te razvija temelje svih ostalih struktura ličnosti. Tako je cilj obiteljske pedagogije odgoj u obitelji. Odgoj u obitelji ostvaruje se zadovoljavanjem temeljnih ljudskih potreba koje se isprepliću s društvenim potrebama koje se očituju u egzistencijalnom, društveno i humanističkom aspektu odgoja. Sadržaj obiteljskog odgoja proizlazi iz obiteljskih mogućnosti, prilika, broja djece, spola, zanimanja roditelja, okružja u kojemu djeluje obitelj, interesa i potrebama djece (Rosić, 2005). Svaki obiteljski odgoj u sebi sadrži sastavnice odgoja i obrazovanja, no svaka obitelj ostvaruje ga na svoj poseban način. Velik utjecaj na obiteljski odgoj ima okruženje u kojem se obitelj nalazi. Pri tome je obitelj posrednik između djeteta kao pojedinca i društveno-kulturne sredine. Obitelj prenosi osnovna pravila, navike i moral, iskustva i kulturu društva.

Može se reći kako je obitelj pod snažnim socijalnim, ekonomskim, političkim, vjerskim i kulturnim promjenama. Svaka se obitelj međusobno razlikuje, no njihova je zadaća ista. Obitelj ima važnu ulogu u doprinosu budućeg razvoja time što odgoja i prenosi važne odgojne vrijednosti, obrazuje i štiti svoje članove. Ante Vukasović u svojoj knjizi *Obitelj-vrelo i nositeljica života* (1994) iznosi sedam ključnih zadaća obitelji. Biološko-reproduktivna zadaća tumači kako u obitelji nastaje novi život, stvara se potomstvo čime se održava kontinuitet života ljudske zajednice. Najvažnija i najstarija zadaća obitelji jest odgoj. Roditelji čine srž odgoja djeteta čije je djelovanje najučinkovitije i najdjelotvornije u cjelokupnom čovjekom životu. Obitelj pruža kvalitetno ozračje mladom biću kako bi se razvilo u moralno stabilnu i zrelu ličnost. Društveno-kulturna zadaća obitelji ključna je za društvo jer je dijete od početka svog života u interakciji s okolinom. Unutar obitelji uči se

društvenoj komunikaciji i izgradnji određenih stavova i uvjerenja, vrednotama potrebnih za sudjelovanje u društvenom životu.

Šire kulturno značenje obitelji odnosi se na odnos kojim djeluje na kulturu suvremenog čovjeka čime njeguje tradiciju, običaje, jezik, folklor i dr. Gospodarska zadaća obitelji navodi nužnost rada pojedinca kako bi stvorio sva duhovna i materijalna dobra potrebna za održavanje i razvoj. Nužno je graditi pozitivan stav prema radu i rezultatima rada zbog sebe samog te zajednice. Moralna zadaća ključna je za svakog pojedinca te se njome povezuje sa društvenom zajednicom. Upravo je obitelj temelj djetetovog moralnog razvoja. Unutar obitelji pojedinac stječe iskustva, gradi moralne kriterije, razlikuje dobro od zla te time sudjeluje u širenju moralne kulture potomstva, održavanju moralnog poretka i pruža zaštitu budućnosti društva. Religijska zadaća zastupljena je u svakoj pojedinoj obitelji. Vjerska sloboda predstavlja temeljno ljudsko pravo čime svaka obitelj ima pravo svoje dijete vjerski odgajati. Religijskom zadaćom obitelj čuva i njeguje religijsku kulturu i običaje kao sastavnicu kulture čovječanstva. Vjerski odgoj čini komponentu odgoja kao i religijske vrijednosti koje su sastavni dio općeljudskih vrijednosti. Svaka obitelj pripada domovini pa se poimanje domovine i ljubav prema svom narodu razvija u obiteljskom domu, a time i njeguje domoljubna zadaća obitelji. „Osjećaj nacionalne pripadnosti, odanosti i privrženosti svom narodu i domovini, nacionalna svijest, ponos, poštovanje i čuvanje povijesnih stečevina vlastita naroda, njegovih tradicija, jezika i kulture, ljubav prema ljepotama i bogatstvima svoje domovine, privrženosti njenim idealima, spremnost za obranu interesa, slobode i časti svoje domovine – sve se to razvija u obiteljskoj zajednici (Rosić, 2005, str. 100).“

Osnovni uvjeti obiteljskog odgoja potrebni su kako bi se razvio najplodonosniji odgoj pojedinca. Uz to, dijete je pod velikim utjecajem svoje sredine zbog toga što velik dio svog vremena provodi u interakciji s njima. Skladni odnosi i cjelokupnost obitelji odnosi se na obitelj prožetu međusobnom ljubavlju i povjerenjem u kojoj su članovi obitelji međusobno ravnopravni. Takvom će se strukturom obitelji razviti zdravi socijalni odnosi između članova obitelji koji mogu doprinositi lakšem ostvarenju odgojnih zadataka i pravilnom emocionalnom, socijalnom i moralnom razvitku pojedinca. Postoji i nepotpuna obitelj u kojoj nedostaje briga za djecu i ne vladaju skladni odnosi između članova obitelji. Takve su obitelji odgojno zapuštene i rezultat su roditeljskih svađa, nedostatka smisla za obiteljski život, odlazak u inozemstvo zbog rada, neodgovornosti roditelja, različitih

vrsta ovisnosti (alkohol, narkotici, prostitucija) i sl., zbog kojih se pojavljuju djeca s poremećajima u ponašanju. Značajan čimbenik uspješnosti obiteljskog odgoja jest adekvatna obiteljska atmosfera. U takvoj atmosferi dijete će se osjećati sretnije i prihvaćenije pa će biti i podložnije odgojnim utjecajima. Pedagoška kultura i zrelost roditelja proizlazi iz sposobnosti roditelja za odgoj djeteta. Kako bi roditelji mogli uspješno odgajati svoje dijete nužno je da budu psihički, socijalno, emocionalno i moralno stabilni i zreli. Svoju pedagošku kulturu roditelji razvijaju sami tako što čitaju različite knjige, članke, časopise, web stranice, gledaju različite televizijske emisije ili razgovaraju sa kompetentnim osobama. Nadalje, dobre ekonomske prilike uvelike pomažu osiguravanju potrebnih uvjeta za život i razvoj djetetovih sposobnosti te osiguravanju osnovnih materijalnih sredstava u koja ubrajamo: stambena, zdravstvena, prehrambena, obrazovna i dr. (Rosić, 2005).

3.2. Stilovi roditeljstva

Ponašanje i djelovanje obitelji u cjelini uvelike ovisi o ponašanju njezinih pojedinaca. Svaki član obitelji ponaša se prema nekim nepisanim no prisutnim pravilima i normama ponašanja koje izgradi obitelj (Rosić, 2005). Promjene ponašanja pojedinog člana obitelji utječu na ponašanje svakog drugog člana obitelji. Roditeljski je dom najprirodnija djetetova sredina za kreiranjem ličnosti zbog emocionalne povezanosti roditelja i djece te osjećaja zaštićenosti i ovisnosti. No, upravo je autoritet nužan za uspješan obiteljski odgoj. U svakom je odgoju potreban autoritet u optimalnoj količini. Previše autoriteta dovodi do patrijarhalnog odnosa u kojem dijete ne može doći do izražaja ili premalo autoriteta kojim djeca počinju sami odgajati sebe. Tako danas u suvremenoj obitelji postoje tri stila obitelji: autoritarni, popustljivi i demokratski.

Autoritarni stil obitelji onemogućava da dijete dođe do svog potpunog izražaja zbog prevelikog vladanja odraslih odnosno roditelja. U autoritarnom stilu obitelji pronalaze se ostatci partijarhalne obitelji u kojoj je pojedinac (otac) vođa cijele obitelji. Ostali članovi obitelji nemaju prevelika prava, a svako suprotstavljanje dovodi do kazne. Time dijete stječe naviku raditi i razmišljati na način kako mu je to uvriježeno. Dijete nema mogućnost razvijanja vlastitih mišljenja i stavova, često je povučeno, mirno, tiho. U takvoj obitelji dijete će odrasti u nesamostalnu i nezadovoljnu ličnost.

Popustljivi stil obitelji rezultat je shvaćanja kako je dijete centar obitelji kojem je potrebno udovoljavati i podređivati na razne načine. U takvoj obitelji dijete se ne može razvijati kvalitetno zbog svog neiskustva, a roditelji koji bi trebali odgajati svoje dijete postaju odgajani od strane svog djeteta. U takvoj okolini dijete postaje umišljeno, sebično, bezobzirno, dominantno što onemogućuje njegov moralni razvoj. Isto tako, takav način odgoja ne doprinosi djetetu jer ono postaje neshvaćeno i neprihvatljivo u svojoj okolini. Roditeljska zrelost potrebna je djetetu da izgradi sebe kao kvalitetnu osobu, upravo zato, potrebno je da dijete bude vođeno a ne prepušteno sebi.

Demokratski stil obitelji zasnovan je na demokratskoj komunikaciji svih članova obitelji kojim roditelji prihvataju stavove i mišljenja svoje djece jer polaze od toga da svako ljudsko biće potrebno poštivati. Potrebno je da roditelji budu zrele i kompetentne osobe koje će moći pozitivno usmjeravati svoju djecu kako bi izgradili svoje stavove, mišljenja, uvjerenja. Time postaju odgovorne osobe koje poštuju sebe i druge. Roditelji grade odgoj i autoritet na temelju međusobnog poznavanja, poštivanja i razumijevanja. Djeca u takvim roditeljima pronalaze sigurnost, zaštitu i uzor te biva vođeno na putu odrastanja.

3.3. Obiteljska i odgojna komunikacija

„Komunikacija je načelo, metoda, sredstvo koje služi ljudima da bi se razumjeli, da bi jedan drugog prenijeli i pokazali što je dobro, a što nije u određenim uvjetima rada i života (Rosić, 2005, str. 167).“ U obiteljskom životu komunikacija predstavlja međusoban suodnos, odnos, sudjelovanje i suradnju. Komunikacija se uči i razvija, nije gotov čin, te je pod utjecajem brojnih subjektivnih i objektivnih čimbenika. Za dobru komunikaciju nužno je posjedovati vještine slušanja i promatranja drugih te recepcije njihovih poruka, nadalje, vještine prenošenja vlastitih ideja i emocija. Komunikacijske vještine potrebne su svakom pojedincu i nužne za opstanak društva u cjelini.

Komunikacija je temeljni uvjet odgojnog rada u obitelji. Ona bi trebala biti prožeta međusobnim razumijevanjem, suradnjom, poštivanjem, tolerantnošću, ravnopravnošću, stručnim i znanstvenim promišljanjem, zajedničkim radom i povjerenjem. U okviru obitelji dijete stupa u primarne interakcijske odnose, a o dubini i kvaliteti interakcijskih odnosa ovisi cjelokupan razvoj djetetove ličnosti

(Rosić, 2005). Intimnost karakterizira odnos među članovima obitelji. Takva povezanost može se razviti jedino u obitelji te je pod utjecajem bioloških funkcija i bioloških potreba. Emocije čine bitnu sastavnicu obiteljskog odgoja. Pozitivne emocije imaju snažnu motivacijsku ulogu. Komunikacija se svakodnevno prisutna u obitelji i nužna kao odgojna komponenta.

3.4. Obitelj i škola

Među najvažnijim činiteljima koji djeluju na odgoj i obrazovanje jesu obitelj i škola. Obitelj je prirodna zajednica u kojoj se čovjek rađa, raste i razvija te stječe svoja prva iskustva. Škola je profesionalna ustanova društva koja se brine da svaki čovjek dobije onaj minimum obrazovanja bez kojeg ne bi mogao živjeti, raditi i stvarati (Rosić, 2005). Upravo zato, obitelj i škola imaju zajednički cilj – dobrobit djeteta. Odgoj i obrazovanje djece povjereno je roditeljima i ustanovama odgoja i obrazovanja koji svoje djelovanje temelje na Ustavu i određenim zakonskim propisima. Nužno je da obitelj i škola međusobno surađuju, uspostavljaju kvalitetne međuljudske odnose. Od učitelja se traži da prihvati i razumije stavove roditelja, izražava istinski interes za roditelje, može promotriti probleme obitelji i željan im je pomoći te da prihvaća odgojne postupke obitelji. Učitelj mora prihvatiti činjenice da i roditelji znaju mnogo o odgoju bez obzira što su laici. Suvremena škola nastoji na mnoge načine povezati školu i obitelj, a stalna suradnja učitelja i obitelji najviše doprinosi djetetu. Načini povezivanja obitelji i škole uključuju: roditeljske sastanke, informacije, zajednica doma i škole, dani otvorenih vrata, školske svečanosti, dani škole, roditeljsko vijeće, zajednički izleti, radionice i dr.

Važno je da učitelj poznaje obiteljske prilike kako bi mogao izaći u susret potrebama pojedinog učenika, isto tako, važno je da je roditelj upoznat sa školskim obavezama i očekivanjima od učenika te razumije odgojne ciljeve i zadaće škole. Potrebno je da roditelj doživljava učitelja prvenstveno kao stručnjaka, kao osobu kojoj je stalo do partnerskog odnosa, kao osobu koja voli raditi s djecom. Obitelj i škola trebaju jačati svoje autoritete, pa tako roditelji moraju podupirati autoritet škole i učitelja, a učitelj i škola trebaju podupirati autoritet roditelja (Rosić, 2005).

Stupanj i sadržaj suradnje škole i obitelji ovisi o mnoštvu činitelja. Prije svega, o stupnju općeg razvoja demokratizacije društva, konkretnoj sredini te stupnju razvijenosti i organizacije škole, interesa i potreba kako roditelja, učenika tako i

učitelja koji ostvaruju odgojno-obrazovni rad i funkcionalnije odgojno djelovanje (Rosić, 2005). No, bez obzira što mnogi naglašavaju važnost kvalitetne suradnje obitelji i škole u praksi je taj postotak još uvijek na niskoj razini. Učitelji i stručni suradnici svakodnevno se susreću s mnogobrojnim problemima djece (tjelesnim, kognitivnim, emocionalnim, socijalnim i dr.), a priopćavanje roditeljima zna stvoriti problem. Roditelji subjektivno gledaju na svoje dijete pa je njihovo mišljenje kako njihovo dijete ne može imati problem, ako problemi i postoje da će s vremenom nestati. Vrlo često roditelji ne shvaćaju posljedice koje mogu nastati tim problemima i smatraju kako se njih želi okriviti. Tada bi suradnja s roditeljima trebala postati ključna kako bi se djetetu mogla pružiti primjerena i kontinuirana pomoć. Zato se danas sve više educira roditelje o mogućim problemima, inzistira se na njegovanju što bolje komunikacije između svih sudionika odgojno-obrazovnog rada te angažiraju stručnjaci različitih profila.

3.5. Prava i obveze roditelja

Temelj uspješnosti roditeljskog odgoja proizlazi iz njihove prirodne ljubavi, brige i pažnje koju poklanjaju svojoj djeci. Dijete stvara osjećaj sigurnosti i pripadnosti, međusobne povezanosti i bliskosti. Isto tako, svako se dijete razvija drukčije pa time i odgoj treba prilagoditi djetetu onakvom kakvo jest kako bi izgradilo samopouzdanje. Ne postoji savršen pojedinac, savršeno dijete, roditelj ili obitelj i to valja prihvatiti. Osnovna ljudska težnja jest odgajati dijete temeljem iskustva koja su stečena iz vlastitog djetinjstva i odgoja. No, roditelji mijenjaju svoja gledišta iz razloga što ne žele odgajati svoje dijete na način koji su smatrali pogrešnim kod svojih roditelja. U odgoju trebaju postojati umjerene strogosti koja neće štetno utjecati na dijete te će kod njega razviti pristojnost, poslušnost, toleranciju, ljubaznost i ostale vrline i vrednote. Biti roditelj jedna je od najljepših no i najzahtjevnijih životnih uloga prepuna različitih roditeljskih dužnosti. Valja biti pozitivan uzor vlastitom djetetu jer djeca gledaju roditelje kao primjere i tako se nastoje ponašati. Tako svaka roditeljeva aktivnost ima pozitivan ili negativan utjecaj na dijete. Svaki roditelj ima i djelomičnu ulogu učitelja jer od samog rođenja dijete upija sve što roditelj kaže ili učini. Integritet roditelja predstavlja slaganje riječi s djelima i ne odstupanje od toga (Miljević-Ridički i sur., 2000). Važno je biti dobar prijatelj svom djetetu kako bi razvilo samopouzdanje, povjerilo svoje probleme i

usavršilo ono što je dobro bez isticanja njegovih slabosti. Dobar prijatelj pažljivo sluša i govori, dosljedan je u svojim riječima i djelima te prihvaća sve vrline i mane.

Očinstvo i materinstvo različite su, ali i zajedničke roditeljske uloge kojima se posvećuju muškarac i žena (Rosić, 2005). Majka je jedna od ključnih osoba u životu djeteta. Uloga majke jest prvenstveno ljubav prema djetetu kojom se dijete osjeća sigurno i ima mogućnost normalno se razvijati. Upravo majčinska ljubav formira djetetovu ljubav prema majci a kasnije i prema drugim članovima obitelji i okoline. Dijete je u majčinoj utrobi bilo dio nje, pa tako ostaje i njegovim rođenjem. No, majka, zajedno s ocem, treba posjedovati određeni autoritet kojom će dijete usmjeravati na pravi put. Uloga majke je snažna, teška i opasna no ključna jer bez nje nema ni prirodnog i društvenog razvoja djeteta.

Samim rođenjem dijete je usko povezano s majkom, pa je uloga oca biti pomoćnik i olakšati majci. Očeva se važnost širi s rastom i razvojem djeteta, te postaje brižan i zaštitnički nastrojen prema djetetu, a uz to i aktivan član obitelji koji potiče razvoj svog djeteta. Nužno je da otac i majka podjednako dijele odgovornost i brigu o odgoju djeteta što propisuje i zakon o pravima i dužnostima roditelja u odgoju djeteta. Obiteljski se odgoj ostvaruje u različitim uvjetima, no kako bilo on prije svega zahtjeva veliku požrtvornost, ljubav, podršku, razumijevanje od članova obitelji koji sudjeluju u odgoju. U suvremenom svijetu sve više se nameće potreba za obrazovanjem roditelja kako bi roditelji što bolje upoznali svoje dijete, razvijali adekvatne odgojne mjere, upoznali mogućnosti koje se pružaju u odgoju i obrazovanju djeteta u društvu te da je kompetentno odabrati najbolje za svoje dijete. Obrazovanjem roditelja utječe se na njegove stavove, znanja i načine ponašanja u samom odgoju, ali i na cjelokupan sustav prema odgoju i obrazovanju.

S mogućnošću upisa djeteta u osnovnu školu roditelj postaje dužan upisati svoje dijete u osnovnu školu te brinuti da ono redovito pohađa obavezni dio programa i ostale oblike odgojno-obrazovnog rada u koje je uključeno. Isto tako, roditelj je dužan brinuti o izvršavanju redovitih dužnosti te javiti o izostanku učenika u prihvatljivom roku. Ukoliko roditelj zanemaruje dužnosti škola je dužna uputiti pisani poziv za razgovor s razrednikom i stručnim suradnicima škole, a kod učestalosti zanemarivanja obaveza obavijestiti ured državne uprave, odnosno Gradski ured i nadležnu ustanovu socijalne skrbi (Sekulić Erić, 2018).

Pravo i obveza roditelja jest sudjelovanje u učenikovom obrazovanju pri čemu je nužno da bude obaviješten o njegovim postignućima. Roditelj ima pravo i

obvezu biti upoznat sa svim sadržajima obuhvaćenima nastavnim planom i programom i školskim kurikulumom objavljenim na mrežnim stranicama škole: obaveznim i izbornim nastavnim predmetima, međupredmetnim i/ili interdisciplinarnim sadržajima i/ili modulima, izvannastavnim, eksperimentalnim i posebnim programima te dati suglasnost za sudjelovanje učenika u svim navedenim sadržajima osim u nastavnim predmetima koji su dio odgojno-obrazovnog standarda (Sekulić Erić, 2018). Isto tako, roditelj ima pravo znati elemente ocjenjivanja te načine i postupke vrednovanja za svaki nastavni predmet te biti informiran od strane razrednika na roditeljskim sastancima ili individualnim razgovorima. Prilikom individualnih informativnih razgovora roditelja i razrednika, roditelj ima pravo zatražiti uvid u radove i ocjene učenika te izvjestiti ravnatelja ukoliko mu razrednik odbija dati potrebne informacije o uspjehu njegova djeteta. Ukoliko roditelji imaju primjedbe, komentare ili sugestije oko vrednovanja svog djeteta, pisanim ili usmenim putem mogu podnijeti zahtjev ravnatelju i/ili vijeću roditelja.

3.6. Dijete-učenik

Pravno gledano djeca su potomci prvog reda (izravni potomci), i to vrijedi i za biološku i usvojenu djecu (Boschitz i sur., 2004). Upisom u školu dijete postaje redovnim učenikom i može se upisati samo u jednu školu. Učenici se raspoređuju u razredna odjeljenja koja se razlikuju prema stupnju motiviranosti samih učenika (visoko motivirani, nisko motivirani i nemotivirani) te ciljevima koje žele postići (dobivanje pozitivnih ocjena, stjecanje novih znanja) (Vrcelj, 2000). Plan upisa djece u osnovnu školu donosi ured državne uprave u županiji koji je nadležan za poslove obrazovanja odnosno Gradski ured Grada Zagreba koji je nadležan za usklađivanje planova upisa na svom području. Tijekom obrazovanja redovan učenik ima mogućnost promijeniti upisani program u istoj ili drugoj školi najkasnije do početka drugog polugodišta, zapravo prijeći iz jedne škole u drugu koja ostvaruje isti obrazovni program. Učiteljsko vijeće nadležno je za provedbu odluke o promjeni programa u istoj ili drugoj školi, odnosno odluku o prelasku iz jedne škole u drugu koja provodi isti obrazovni program, pri čemu je potrebno voditi računa o tome da odluka ne utječe na kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa.

Temeljem prijepisa ocjena obavlja se prijelaz učenika iz jedne u drugu školu. Prijepis ocjena izdaje osnovna škola iz koje učenik odlazi i ispisuje učeniku u roku

sedam dana od dana primitka obavijesti o upisu u drugu osnovnu školu. Dužnost škole je upisati učenika u drugu školu i nakon kraja prvog polugodišta ukoliko ta škola ostvaruje isti obrazovni program. Tijekom trajanja obaveznog školovanja učenik ne može biti isključen iz osnovne škole. Po završetku kraja polugodišta učenik dobiva pisano izvješće o postignutom uspjehu iz nastavnih predmeta te vladanja, dok na kraju nastavne godine učenici dobivaju razredbu svjedodžbu o ostvarenom uspjehu na kraju cjelokupne školske godine. Prestanak obaveza osnovnog školovanja prestaje s navršenih 15 godina života, dok kod učenika s višestrukim teškoćama u razvoju ona prestaju s navršenom 21. godinom života (Sekulić Erić, 2018).

3.7. Prava i obveze učenika

U prava učenika ubraja se pravo na savjet i pomoć u rješavanju problema s obzirom na njegove mogućnosti i interese, pravo da se obavijesti o svim pitanjima koja se odnose na njega, pravo da se uvaži njegovo mišljenje kao ravnopravnog sudionika komunikacije, pravo na pomoć drugih učenika u toj školskoj ustanovi, pravo na pritužbu koju je moguće predati učiteljima, ravnatelju i školskom odboru, pravo na sudjelovanje u vijeću učenika i stvaranju kućnog reda škole, pravo na iznošenje ideja i predlaganje poboljšanja u okviru odgojno-obrazovnog procesa i rada (Sekulić Erić, 2018). Ukoliko se krše prava učenika (tjelesno ili duševno nasilje, spolna zlorabotrebba, zlostavljanje, zanemarivanje, izrabljivanje) učitelji, stručni suradnici i ostali radnici školske ustanove dužni su poduzeti mjere zaštite učenikovih prava te odmah obavijestiti ravnatelja koji je o kršenju prava dužan obavijestiti tijela socijalne skrbi ili druga nadležna tijela. Ministarstvo obrazovanja propisuje mjere zaštite prava učenika i mjere kršenja istih prava.

Pravo je učenika biti upoznat s elementima ocjenjivanja te načinima i postupcima vrednovanja. Isto tako, učenik je dužan pridržavati se svih pravila koja su postavljena i odnose se na načine i postupke vrednovanja te ponašanja učenika. Kršenje pravila učitelj ima mogućnost predložiti određenu pedagošku mjere razredniku, razrednom vijeću ili učiteljskom vijeću koje donosi odluke o izricanju pedagoške mjere (Sekulić Erić, 2018).

Obveze učenika obuhvaćaju pohađanje obaveznog dijela odgojno-obrazovnog programa i drugih oblika rada koje je sam izabrao, poštivanje i pridržavanje

pravilima kućnog reda, ispunjavanje uputa koja su u skladu s pravnim propisima i kućnim redom od strane učitelja, ravnatelja i stručnih suradnika škole te čuvanje i briga o udžbenicima i drugim nastavnim i obrazovnim sredstvima (Sekulić Erić, 2018).

3.8. Učiteljska prava, obveze i dužnosti

Interes za profesijom učitelja javlja se s nastankom i otvaranjima prvih škola. Motivacija je pokretač bilo koje aktivnosti, pa tako nosi i veliku ulogu u odabiru učiteljske profesije. Rad u životu svakog pojedinca nosi veliku važnost, a motivi o odabiru zanimanja ovise o unutarnjim motivima pojedinca za postizanjem i uspijevanjem, rastom i razvitkom vlastitih sposobnosti i potencijala no kod učitelja se javlja i snažan motiv potrebe za sigurnošću, ljubavi i osjećajem pripadnosti koji se želi pružiti drugima i koji je pokretač učiteljskog poziva. Učitelj je državni službenik koji provodi propisani plan i program određen ciljevima i zadacima odgoja i obrazovanja te prima plaću iz državnog proračuna i pod kontrolom je državnih tijela. Uspješnost škole uvelike ovisi o učitelja. On ima bitnu ulogu u učinkovitosti nastave, kvaliteti škole, međusobnim odnosima u razredu, motivaciji i aktivnosti učenika i dr. Učitelji trebaju posjedovati ljudske, pedagoške i stručne kvalitete. Učenici nemaju valjane strategije učenja, pa bitnu ulogu u tome imaju učitelji koji bi učenikovo znanje trebali unaprjeđivati povezivanjem manje poznatog nastavnog sadržaja s onim već usvojenim (Miljević-Ridički i sur., 2000). Učenici vole nastavnike koji su strpljivi, pravedni, empatični, objektivni, kreativni, humoristični, odgovorni te posjeduju unutarnju dobrotu (Vrcelj, 2000). Važno je na učitelji jasno izlažu nastavni sadržaj, jasno postavljaju pitanja, dobro poznaje predmete koje predaje te budu motivirani za stalno usavršavanje. Objektivnost učitelja, ocjenjivanje kompletne učenikove ličnosti, individualni pristup učeniku značajan je za suvremeno školstvo. Nastava usmjerena prema učenicima predstavlja nastavnike koji se jasno drže svojih obveza i prava te o tome diskutiraju sa svojim učenicima. Učenici su ravnopravni sudionici odgojno-obrazovnog procesa koje se potiče na međusobnu suradnju i pomaganje, iznošenje vlastitih mišljenja i stavova, rješavanje problema, prihvaćanje osobne odgovornosti, međusobno uvažavanje i poštivanje i zajedno s učiteljem stvaranje radne i ugodne atmosfere. Učitelj time stvara učenike koji su aktivni u

svom učenju i usvajanju nastavnih sadržaja, razvijaju svoj puni potencijal i postaju odgovorne mlade osobe. Učitelj je osoba koja stvara skladne odnose u razredu i sam je posrednik u razvoju prijateljstva među učenicima. Isto takav skladan odnos valja stvoriti i s roditelja, biti upoznat s obiteljskim situacijama kako bi bolje upoznao učenika i kvalitetnije surađivao s njegovim roditeljima te time zajedno doprinosili razvitku svakog pojedinog učenika.

Obveza učitelja razredne nastave jest izvoditi nastavu i sve ostale oblike neposrednog odgojno-obrazovnog rada s učenicima. Količina obavezne nastave propisana je nastavnim planom za 1., 2., 3., ili 4. razred te obavljati razredničke i druge poslove koji proizlazi iz naravi i količine neposrednog odgojno-obrazovnog rada u sklopu satnice do punog radnog vremena (Sekulić Erić, 2018). Sati stranog jezika i izborne nastave vjeronauka te nastave glazbene kulture u 4. razredu ne ubraja se u radne obveze. Tjedna norma stručno-metodičke pripreme iznosi 30 minuta po satu redovite nastave te 2 sata razredništva.

Ukoliko učitelj obavlja poslove satničara, voditelja smjene, poslove voditelja područne škole/odjela ili poslove vođenja školskog bazena može se osloboditi izvođenja dodatne, dopunske ili izvannastavnih aktivnosti te nastavnih predmeta odgojnih područja. Učitelj razredne nastave može se odobrenjem ministra zadužiti za izvođenje dopunske nastave za one učenike koji ne znaju ili nedovoljno poznaju hrvatski jezik s 2 sata tjedno ili u kraćem razdoblju ukoliko se program provodi s više od 2 sata tjedno (Sekulić Erić, 2018).

Učitelji razredne nastave koji rade u produženom boravku neposredni odgojno-obrazovni rad (redovitu nastavu, izbornu nastavu, dopunsku nastavu, dodatni rad, izvannastavne aktivnosti) ostvaruju u sklopu 25 nastavnih sati tjedno. Pomoć učenicima u učenju i provedbe organiziranog slobodnog vremena, te dodatni rad, dopunska nastava i izvannastavne aktivnosti ukoliko učitelj razredne nastave obavlja poslove satničara, voditelja smjene, poslove voditelja područne škole/odjela ili poslove vođenja školskog bazena, poslovi su koje obavlja učitelj produženog boravka. Učitelji koji rade prema programu produženog stručnog postupka ostvaruju neposredni odgojno-obrazovni rad s učenicima s teškoćama u razvoju u sklopu 25 nastavnih sati tjedno te obavljaju poslove provođenja organiziranog slobodnog vremena, vođenja kreativnih radionica, povremeno i izvannastavne aktivnosti i edukacijsko-rehabilitacijske programe i postupke (Sekulić Erić, 2018).

Utvrđivanje elemenata ocjenjivanja te načine i postupke vrednovanja učitelj ostvaruje s učiteljima istog nastavnog predmeta odnosno odgojno-obrazovnog područja. Stručni aktiv škole dužan je uskladiti načine, postupke i elemente praćenja na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini iz svih nastavnih predmeta (Sekulić Erić, 2018). Učitelj je početkom i tijekom godine dužan upoznati učenike i ostale djelatnike odgojno-obrazovnog rada (pedagoga, psihologa, stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila) s elementima ocjenjivanja te načinima i postupcima vrednovanja.

Tijekom prvog polugodišta prvog razreda učitelj prati učenikova postignuća, potiče ga i priprema na vrednovanje i ocjenjivanje njegovih postignuća i ocjenjivanje njegova uspjeha tijekom daljnjeg školovanja no ne ocjenjuje ga brojčano. Praćenjem učenikova razvoja učitelj u rubriku bilježaka upisuje ključna zapažanja koja bi mogla biti od pomoći učeniku, roditelju te samim učiteljima. Između ostalog, u rubriku bilježaka učitelj može unijeti datum pisane provjere, posljednju cjelinu koja se provjeravala usmenim putem, broj ostvarenih bodova pisane provjere, teme i rezultate samostalnih radova učenika, redovitost izvršavanja zadataka i ostale bitne informacije koje mogu biti od koristi prilikom ocjenjivanja. Učitelj je dužan javno iznijeti ocjene u razrednom odjelu ili odgojno-obrazovnoj skupini te je obrazložiti učeniku. Priopćene ocjene učitelj je dužan unijeti u imenik u za to odgovarajući odjeljak te pisane i druge radove učenika dužan mu je dati na uvid i čuvati tijekom cijele školske godine (Sekulić Erić, 2018).

4. ISTRAŽIVANJA O PRAVIMA I OBVEZAMA UČITELJA U OSNOVNOJ ŠKOLI

4.1. Učiteljski poziv

Od povijesti je znano kako se dobar i uspješan život ne može ostvariti ukoliko nedostaje jednako tako dobar odgoj i obrazovanje. Učenjem i samostalnim razvitkom čovjek postaje ispunjen i uspješan te je upravo odgojem i obrazovanjem usavršio svoju osobnost (Golubović, 2018). Djeca se odgajaju od najranije dobi i veliku ulogu u njihovom odgoju imaju odrasli, ponajviše učitelji. Oni nastavljaju ispunjavati zadaću koju su započeli roditelji. Učitelji su poticatelji dječjeg interesa za učenje, omogućavaju razvitak svih njihovih potencijala da postanu kompetentne odrasle osobe.

Za sve stručne profile djelatnika koji sudjeluju u odgoju i obrazovanju u osnovnoj školi upotrebljava se zajednički stručni naziv – učitelji. Stručnim studijem osoba postaje kompetentna za uspješan rad i učiteljsko zanimanje. Za učitelja će biti odabrana osoba koja ima pedagoško-psihološko obrazovanje te odgovarajuću stručnu spremu. Posao učitelja provodi se javnim natječajem, a odluku o zasnivanju radnog odnosa donosi školski odbor zajedno sa ravnateljem na čelu. Studijski program obrazovanja učitelja sadržajno je kompleksan te uključuje pedagoško, psihološko, filozofsko, defektološko, literarno, jezično, metodičko obrazovanje i školsku praksu (Golubović, 2018). Stjecanjem tih kompetencija osoba postaje kompetentna za uspješan rad i odgoj cjelokupne ličnosti. No, uloga učitelja jest da se cjeloživotno obrazuju.

S promjena u svijetu mijenja se i obrazovanje. Svijet postaje prepun informacija, prepun novih znanja, prepun različitih izvora koji se nalaze svugdje oko nas. U današnjem dobu komunikacijske i informacijske tehnologije uloga učitelja postaje još značajnija jer u “moru” različitih informacija učitelj je osoba koja ima odgovornost usmjeriti učenike prema pravim putovima znanja. Neka znanja nestaju, postaju zastarjela, mijenjaju se, no povećava se prostor novih znanja. Učiteljima je nužno da oplemenjuju svoja znanja i vještine odnosno da se stručno usavršavaju. Organizirani oblici stručnog usavršavanja provode se individualno i skupno. Ono se može provoditi u školi u suradnji sa stručnim tijelima škole (učiteljsko i razredno vijeće, stručni aktiv) te izvan škole na različitim savjetovanjima, seminarima,

tečajevima, konzultacijama, predavanjima, stručnim aktivima i dr. (Golubović, 2018). Glavni organizatori usavršavanja unutar škole jesu ravnatelj i školski pedagog, dok je usavršavanje izvan škole organizirano od strane Ministarstva obrazovanja, agencije za školstvo, udrugama, učiteljskim fakultetom i sl. (Golubović, 2018). Stručnim usavršavanjem učitelji postaju kompetentniji za izazove koji svakim danom postaju sve zahtjevniji. Danas mnogi ističu kako je učiteljski poziv jedno od najtežih zanimanja, upravo zato jer nije lako pridobiti većinu učenika da kvalitetno rade u školi, što podrazumijeva rad u skladu s njihovim mogućnostima i potrebama. Učitelja smatraju odgovornim za uspjeh/neuspjeh učenika, pa se tako njegove pogreške teško mogu ispraviti te mogu ostaviti trajne poteškoće za daljnji život. Velika je odgovornost da ono što se čini danas ima posljedice na budućnost. Isto tako, učitelj u svom poslu teško vidi učinke svog rada na objektivnoj razini, ali itekako dobro zna kada je učinio određenu pogrešku te kako ju svojim radom više teško može ispraviti. Društvo ima iskrivljene percepcije o učiteljima i učiteljskom poslu, smatraju ga nevažnim čak i omalovažavajućim a to će teško doprinijeti društvu u cjelini. Društvo je mišljenja kako je obrazovanje trošak i da se u njega ne treba mnogo ulagati no žele mlade ljude kompetentne za svoju dob i sposobnosti. Učenici, roditelji i cjelokupno društvo upravo od učitelja očekuju uspjeh i na njih stavljaju najveću odgovornost. No, učitelji su ti koji vjeruju u odgojno-obrazovni sustav kao pomoć u razvitku mladih educiranih i odgovornih osoba (Vrgoč, 2012).

4.2. Materijalna prava učitelja

Razina mjesečnih plaća učitelja ovisi o stupnju obrazovanja i duljini radnog iskustva. Pravilnikom je propisano kako učitelji odgovarajuće stručne spremne, potrebne pedagoško-psihološke naobrazbe i udovoljavanja kriterijima ocjenjivanja, mogu napredovati u zvanja učitelja mentora i učitelja savjetnika. Postupak za napredovanje učitelja pokreće Agencija na prijedlog ravnatelja škole ili učitelja. Nakon provedbe praćenja nastavnog rada učitelja, učitelj dobiva ocjenu stručnosti i kvalitetu rada koja se temelji na uspješnosti rada s učenicima, izvannastavnog stručnog rada i stručnog usavršavanja. Stjecanje zvanja učitelja mentora može steći učitelj koji ima najmanje 6 godina radnog iskustva u odgojno-obrazovnoj struci, postigao je ocjene uspješan ili izvrstan, postigao je najmanje 7 bodova u izvannastavnom stručnom radu i redovito se stručno usavršava. Učitelj savjetnik

može steći zvanje ukoliko je ispunio uvjete od najmanje 11 godina radnog iskustva u odgojno-obrazovnoj struci, postigao je ocjenu izvrstan, najmanje 15 bodova postigao je iz izvannastavnog stručnog rada i redovito se stručno usavršava (Sekulić Erić, 2018).

Niske plaće učitelja kao i niži životni standard učitelja uvelike zaostaju za drugim sektorima u Republici Hrvatskoj. Poznato je kako nizak životni standard učitelja utječe na status učiteljskog poziva no i cjelokupan društveni standard. Takvi uvjeti negativno se odražavaju na školsko ozračje i kvalitetu odgojno-obrazovnog rada, smanjenje stručnih učitelja u školama i sve veći broj nestručne nastave, i najkvalitetniji kadrovi napuštaju školu te odlaze u bolje cijenjena i plaćena zanimanja. Veće plaće i standard učitelja doprinijeti će boljem društvenom položaju učiteljske profesije te neposredno bolje utjecati na napredak školstva i cjelokupnog odgojno-obrazovnog rada (Vrgoč, 2012).

4.3. Deontologija učitelja i učiteljske profesije

„Deontologija je učenje o dužnostima kao moralnoj obvezi učitelja prema učenicima, prema osobama koje ovise o njemu. Deontologija obuhvaća i pozitivne pravne propise kojima se regulira stručno djelovanje učitelja“ (Rosić, 2010, str. 145). Dakle, učiteljevo djelovanje jest deontologija normi kojih se mora pridržavati prilikom obavljanja svog poziva u odnosu prema učenicima, ostalim učiteljima i stručnim suradnicima te roditeljima. Pri tome moguće je navesti tri vrste učiteljeve deontologije: etičku, kaznenu i stručnu. Etička vrsta učiteljeve deontologije odnosi se na etičko djelovanje učitelja. Kaznena predstavlja učiteljeva djela koja može počiniti u vezi sa svojom profesijom (neovlašteno otkrivanje profesionalne tajne, davanje lažnog iskaza). „Stručni oblik djelovanja učitelja istodobno može, a i ne mora biti etički neprihvatljiv postupak ili kazneno djelo“ (Rosić, 2010, str. 145).

Deontologija učiteljske profesije jest znanstvena disciplina koja proučava prava i obveze učiteljske profesije. Skup prava i obveza odnose se na učenike, ostale učitelje i stručne suradnike, roditelje i društvo u cjelini. Učitelj se mora pridržavati mnogih etičkih načela koja su se formirala u prošlosti te razvijala odgojno-obrazovnom znanošću i praksom.

„Načela deontologije učitelja u pedagoškoj etici su:

- načelo koristi (činiti više dobra nego zla);
- načelo dobročinstva;
- načelo neškodljivosti, nezlonamjernosti;
- načelo autonomnosti;
- načelo pravednosti;
- načelo povjerenja (poštivanje dogovora, izvršenje obećanja);
- načelo povjerljivosti (čuvanje tajni);
- načelo istinoljubivosti (davanje pouzdanih i pravodobnih informacija)“ (Rosić, 2010, str. 147).

Važno je pridržavati se etičkih načela jer u protivnom nepoštivanje načela može dovesti do disciplinske i kaznene odgovornosti, te onog najgoreg podvrgnuti sudu vlastite odgovornosti. Jedan od temeljnih načina ljudskih odnosa jest moral. Pod moralnost se vrlo često ubrajaju vrline: poštenja, čestitosti, kreposti, iskrenosti, pravednosti, dostojanstva, domoljublje, ljubav prema radu, pa je tako upravo moralnost karakter učiteljskog čina.

Učitelj bi svoje djelovanje morao usmjeriti prema različitim granama. Važno je da učitelj bude pomoć učenicima kod njihovog učenja prema njihovim vlastitim mogućnostima i individualnim karakteristikama. Usmjeravanje zanimanja za opću kulturu no i prema njihovim vlastitim ambicijama i interesima koji su ponukani njihovim unutarnjim željama i osjećajima. Uspostavljanje dogovora s učenicima ohrabruje učenike i čini ih zadovoljnijim kod ispunjavanja dužnosti. Organiziranje je zajamčeni put ka uspješnom, kvalitetnom i ozbiljnom poslu pri čemu je isto tako važno poticati učenike na istraživanja te graditi povjerenje koje će biti jamstvo razvitku njihove osobnosti. Ohrabrivanjem učenika, učenici će graditi uzajamno povjerenje te postajati slobodne i odgovorne osobe. Učitelji su djelom i odgojitelji koji ispunjavanjem svojih odgojnih zadaća formiraju učenike u moralne osobe. Učitelja se može predstaviti i kao animatora jer kroz cijeli svoj posao on mora biti kreativan, zabavan čime pozitivno usmjerava učenike da stvore unutarnje zadovoljstvo i ispune se osjećajem uspješnosti. Učiteljevi komentari nužni su u suvremenom školstvu jer stvaraju partnerski odnos učitelja-učenika te time učenje postaje aktivnije, lakše i djelotvornije. Biti usmjereni prema moralu pitanje je

vlastitog izbora, no i prožeta komunikacijom između učitelja i učitelja, nadalje, učitelja i učenika te učitelja i roditelja.

Deontologija učitelja smislena je aktivnost koja se povezuje s tri elementa učiteljevih umijeća: znanja, odlučivanja i radnje. Učiteljevo znanje o predmetima, sadržajima, učincima, kurikulumu, nastavnim metodama i metodama rada, utjecaju ostalih činitelja i znanje o vlastitim nastavnim umijećima. Kvalitetne pedagoške rezultate moguće je postići stalnim razmišljanjem i odlučivanjem za vrijeme planiranja i provođenja nastave. Ponašanje učitelja uvelike utječe na učenike i njihovu motivaciju za učenjem. Svakodnevnom djelovanjem učitelji su kreatori znanja, razvoja i sretne budućnosti (Rosić, 2010, str. 149).

4.4. Agresivnost učenika prema učiteljima

Agresivno ponašanje prema učiteljima postaje problem koji se javlja diljem svijeta te iz godine u godinu u sve većim količinama. Takvo ponašanje prema učiteljima izvedeno je kako bi se učitelju nanijela određena šteta te se izvodi zlonamjerno i ponavlja kroz određeno vrijeme. Nasilje prema učiteljima može obuhvatiti sljedeće oblike ponašanja: verbalno agresivno ponašanje (npr. vrijeđanje), fizičko agresivno ponašanje (npr. naguravanje), oštećivanje osobne imovine (npr. krađa stvari, uništavanje odjeće) i manipulativno ponašanje s ciljem socijalne izolacije žrtve. Nasilje prema učiteljima može se svrstati u širi pojam nasilja koji se događa u školi. Nasilje u školi objašnjava se kao svako ponašanje koje krši obrazovne zadaće škole, narušava klimu poštivanja i narušava namjeru škole da bude ustanova s nultom stopom tolerancije na nasilje. Nasilje u školi uključuje različite oblike agresivnog ponašanja u koje spadaju prijetnje, ucjene, nepristojne geste, pa sve do težih oblika agresivnog ponašanja u koje se ubraja fizički napad na osobu, krađe ili uništavanje osobne imovine. Ono kao takvo može se provesti kao nasilje učenika prema učeniku, učenika prema učitelju ili roditelja prema učitelju. Najveći broj istraživanja pokazuje kako su učenici u najvećoj mjeri agresivni prema učiteljima. Viktimizacija predstavlja oblik diskriminacije u kojem određene osobe postaju žrtvama zbog određenog ljudskog djelovanja. Većina učitelja želi podijeliti svoja iskustva viktimizacije sa svojom obitelji, kolegama ili ravnateljem škole, no postoje i oni koji smatraju da su viktimizirani zbog svojih karakteristika pa se boje otkriti svoja iskustva kako ne bi bili profesionalno ugroženi. Postoje mnogi

čimbenici koji stvaraju povoljnu klimu za razvitak agresivnog ponašanja učenika prema učiteljima. U njih se svakako može ubrojiti: opterećenost i pritisak pod kojim se nalaze učenici, nepovoljne karakteristike školske sredine, vremenski pritisak, nedostatak pozitivnih vrednota u široj zajednici, stilovi upravljanja razredom i školom, te niži socijalno-ekonomski status učenika i škole.

Najučestalijim oblikom nasilja kojeg doživljavaju učitelji smatra se verbalno nasilje, dok razine fizičkog nasilja variraju od države do države. Mnoga istraživanja pokazuju kako se količina agresivnosti od strane učenika povećava s dobi učenika. Razlog tome može se pripisati razvoju kognitivnih i socijalnih vještina, razvoju samoregulacije te inhibiciji agresivnosti. Nadalje, neka istraživanja pokazuju kako agresivnost učenika prema učiteljima ovisi o karakteristikama škole (veličini, tipu, lokaciji). Isto tako, važan čimbenik agresivnosti učenika jest i socijalno-ekonomski status učenika. Kod učenika slabijeg socijalno-ekonomskog statusa zastupljena je veća razina nasilja u odnosu na učenike jačeg socijalno-ekonomskog statusa.

Agresivno ponašanje učenika prema učiteljima ostavlja negativne posljedice na njihovo psihičko i fizičko zdravlje i dobrobit. Javljaju se različiti fizički simptomi kao što su glavobolja ili umor, povećanje rizika od fizičkih simptoma te veća učestalost negativnih emocija. Učitelji koji su doživjeli određeni oblik nasilja mogu razviti psihičke smetnje (depresija, anksioznost) koje će biti povezane sa strahom i poremećajem spavanja. Depresivnost učitelja utječe i na pad samopouzdanja i učinkovitost njihova rada. Tako izostajanje nastavnika s posla i način izvođenja nastave uvelike utječu i na kvalitetu obrazovanja učenika. Viši stupanj agresivnog verbalnog nasilja učenika prema učiteljima utječe i na smanjenje profesionalne angažiranosti nastavnika te na posljeticu može dovesti do sagorijevanja i napuštanja učiteljskog zanimanja. Poznato je kako je jedan od najvažnijih užitaka i motivacija u učiteljskom poslu upravo kvalitetan odnos s učenicima koji se odražava na veću psihološku dobrobit, doživljavanje većinom pozitivnih a ne negativnih emocija te veće zadovoljstvo učitelja poslom.

Istraživanje Ljubin Golub, Olčar i Bezak (2016) provedeno je s ciljem da se istraži postoji li razlika u učeničkom i roditeljskom agresivnom ponašanju prema učiteljima ovisno o određenim sociodemografskim faktorima: dobi učenika, mjestu osnovne škole (selo / grad), vrsti škole (stručne škole / gimnazije) te rodu i dobi učitelja. Isto tako, željela se ispitati uloga doživljenog agresivnog ponašanja učenika te njihovih roditelja za zadovoljstvo učitelja poslom, a uzimajući pritom u obzir i

pozitivne faktore koji određuju zadovoljstvo učitelja u koje spada povezanost učitelja i učenika. Tako je glavni cilj bio istražiti ulogu učeničke i roditeljske agresije te povezanosti učitelja s učenicima kao pozitivan čimbenik motivacije učitelja za učiteljskom profesijom. Rezultati istraživanja ukazuju na to kako je više od 50% učitelja doživjelo neki od oblika agresivnog ponašanja od strane učenika, a 12% njih neki od oblika agresivnog ponašanja roditelja. Dokazano je kako je najčešći oblik nasilja verbalni što je u skladu i s drugim provedenim istraživanjima na tu temu. Nasilje roditelja nad učiteljima rjeđe je od nasilja učenika prema učiteljima, što se može pripisati tome da roditelji provode vremenski puno manje vremena u školi i kontaktu s učiteljima za razliku od samih učenika, pa su tako i manje šanse za agresivno ponašanje. Ustanovljeno je istraživanjem kako je rizična dob za agresivno ponašanje ulazak u pubertet i rana adolescencija. Prevelika očekivanja učitelja prema učenicima jedan su od vodećih razloga viktimizacije gdje su učenici većinom grupirani prema blizini škole, dok u srednjoj školi učenici se grupiranju prema uspjehu, ciljevima, interesima pa su i učiteljska očekivanja usklađena s učeničkom populacijom.

Istraživanje je pokazalo kako ne postoji razlika da su učitelji u gradskim ili seoskim sredinama više viktimizirani od učenika ili roditelja, što tumači kako je za agresivno ponašanje učenika/roditelja važna uklopljenost seoskih i gradskih mjesta u širu kulturu društva. Nadalje, mlađi učitelji u većoj su mjeri skloniji doživljavanju agresivnog ponašanja. Tome se pripisuje nedostatak iskustva mladih učitelja u suočavanju s nasiljem, manji autoritet i drukčiji stil upravljanja razredom. Ne isključuje se mogućnost da učestalo doživljavanje verbalne agresije može dovesti do izrazitog nezadovoljstva učitelja poslom čak i napuštanja učiteljske profesije, dok je potvrđeno kako je jedan od najvećih motivatora i užitka učiteljskom profesijom upravo kvalitetan odnos učitelja s učenicima. Agresivno učeničko ponašanje podjednako doživljaju učitelji koji su i više i manje povezani sa svojim učenicima, to se može objasniti time da agresivnost potječe od manjeg broja učenika a nije odraz slabijeg odnosa učitelja s učenicima. Važan čimbenik u obrazovanju svakako su učiteljeve pozitivne i negativne emocije jer one utječu na učinkovitost učitelja u svom poslu, a time bitno utječe na učenikovu motivaciju, emocije i kognitivni razvitak.

Jasna i dobra organizirana struktura škole, pozitivna školska klima, školska disciplinska politika i pravila, dobra administrativna podrška, međusobni pozitivni odnosi i socijalna podrška među zaposlenicima samo su neki od faktora koji mogu pozitivno doprinijeti učinkovitijim strategijama škole (Ljubin Golub, Olčar i Bezak, 2016). Time bi se spriječio razvoj agresivnog ponašanja učenika prema učiteljima. Važno je naglasiti kako je cjelokupna školska sredina i zajednica zajedno s ravnateljem, roditeljima, učenicima i učiteljima odgovorna za viktimizaciju učitelja te kao takva treba osvijestiti svoju odgovornost. Isto tako, potrebno je osposobiti buduće učitelje kroz obrazovne programe kako bi postali kompetentni za uspješno upravljanje razredom i nepoželjnim učeničkim ponašanjima.

4.5. Primjeri zlostavljanja učitelja

Agresivno ponašanje prema učiteljima od strane učenika te u nešto manjoj mjeri roditelja postaje sve učestalija u današnjem svijetu. Postavlja se pitanje koja su prava učitelja i mogu li se spriječiti agresivnosti i zlostavljanja učitelja. Dogodio se incident u Tehničkoj školi Čakovec koji je podigao mnoge stručnjake, roditelje, ravnatelje, učitelje i općenito društvo na noge. U incidentu su sudjelovala dva učenika smjera bravara te profesor. Incident je izbio nakon što su dvojica učenika radila buku u razredu, te kako tvrdi profesor, komadići krede letjeli su i obijali se o ploču. Profesor je dio razreda istjerao van kada je jedan od učenika pri izlasku iz razreda pljunuo na klupu no vrlo brzo je i izbrisao rukavom svoje majice. Tada ga je profesor nogom odgurnuo, primio za vrat/rame. Upravo je taj učenik izjavio koji učenik ima punu torbu krede te učestalo gađa profesore. Profesor je tada nasrnuo na tog učenika, uzeo ga za rame i gurnuo te zgrabivši ga i odvlačeći u svoj kabinet. Po završetku tog incidenta došla je psihologinja koju je profesor više puta tražio da zaštiti njegov osobni integritet, no ona nije ništa poduzela. Učenici su anonimno pozvali policiju koja je ubrzo stigla u Tehničku školu. Ravnatelj je pokušao sagledati situaciju te je došao u školu razgovarati s profesorom i učenicima pri čemu je od učenika tražio da simuliraju događaj. Ističe kako ne opravdava profesora i njegovu reakciju no valja imati na umu kako je bio isprovociran od strane učenika. Profesor je inzistirao da se učenike odvede na hitnu kako bi bili pregledani, jer kako tvrdi, učenici su spremni međusobno se i dogovorno izudarati i tvrditi da je to učinio profesor. No, i njihovi roditelji odbili su liječnički pregled.

Profesor je opisao pozadinu delikventnog ponašanja i tvrdi kako se takvo ponašanje događa od početka školske godine te da od prije imaju izrečene pedagoške mjere koje nisu utjecale na njih. Nadalje, opisuje kako se učeničko fućkanje, gađanje raznim predmetima, pravljenje nereda tijekom provođenja nastave događa svakodnevno i to kod svih profesora škole. Na učenike se apeliralo više puta na različite načine no učenici su i dalje nastavili po svom. Njegovi kolege dnevno trpe različite vrste zlostavljanja, a tako se onemogućava provođenje kvalitetne nastave prema učenicima koji žele aktivan rad. Dragičević pojašnjava kako je potrebno inicirati donošenje zakona kojim će se napad na nastavnika tretirati kao napad na službenu osobu jer promjena je nužna.

„Svi moji kolege u Hrvatskoj su zlostavljani. To dopušta sustav jer nam ne ostavlja nikakvu mogućnost da odradimo svoj posao u primjerenom radnoj atmosferi. Da, bit će i gorih stvari u školstvu i već sam kolegama rekao da se pripreme. Bilo bi dobro da nose pancirke i kacige, samo to košta. Ne karikiram, vjerujte, vi ne znate u kakvim mi uvjetima radimo.“, istaknuo je profesor Dragičević u jednom od intervjua. Komentari društva u velikoj mjeri podržavaju postupak profesora ističući kako roditelji svoje djece u većini primjera ne žele priznati da postoji problem problematičnog delikventnog ponašanja. Učenici nemaju osviještenu potrebu za stjecanjem znanja i određenog zanimanja koja su nužna za njihov uspjeh, razvitak i izgradnju njih kao kvalitetne osobe. Društvo tvrdi kako učenici danas imaju prevelika prava što ih je dovelo do toga da rade što žele bez ikakvih posljedica.

Diplomirana defektologinja i socijalna pedagoginja Ana Marija Vidjak iznijela je svoje viđenje #ijasamfranjo događaja. Smatra kako ljudi imaju potrebu naći krivca pa su najčešći zaključci kako su djeca nemoguća, za sve su krivi roditelji te da Ministarstvo obrazovanja ne poduzima ništa konkretno po tom pitanju. Promatrajući iz aspekta djece, Vidjak tumači kako su djeca odraz društva u kojem živimo te sustava vrijednosti, škole, vršnjaka, utjecaja autoriteta koji ih okružuje a onda i samih roditelja. Učenici te dobi ispituju granice autoriteta, preispituju vrijednosti koje ih okružuju pa zato i provociraju. Potrebno je proviriti u uzrok problema kako bi se razumjele posljedice. Promatrajući iz aspekta nastavnika, Vidjak tumači kako je potrebna dodatna edukacija nastavnika koji žele i znaju obavljati učiteljsku profesiju tako da usavršavanja budu specifična i djeluju na razini učenja novih vještina. Naglašava kako se u najmanjoj mjeri educiraju oni nastavnici koji imaju najviše disciplinskih problema tako se problemi samo gomilaju, a osjećaj

bespomoćnosti, nezainteresiranosti za rad i psihosomatske bolesti samo rastu. Ističe kako nastavnik treba sam jasno postaviti svoje granice, preuzeti odgovornost, samokontrolu te razvijati interes za učenike. Smatra kako svake prijetnje nastavniku pri čemu se ugrožava njegovo fizičko zdravlje i ugroženost života valja štiti prvenstveno policija. Nadalje, ravnatelj je taj koji mora štiti svog zaposlenika kao stup školskog sustava. Komentari društva suprotni su mišljenja diplomirane defektologinje i socijalne pedagoginje jer smatraju da upravo takav stav stručnih suradnika škole škodi prvenstveno nastavnicima.

U vrlo kratkom vremenu pokrenuta je peticija "Dosta je bilo šutnje učitelja i nasilja nad učiteljima! Stop učeničkom nasilju i torturi!" koja zahtijeva da se zakonski zaštiti nastavnike kako ne bi bili ometani ni uznemiravani na radnom mjestu te kako bi svoj posao mogli obavljati u miru. Aktualna ministrica imenovala je povjerenstvo koje će izraditi Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama koji bi trebao štiti kako učenike tako i nastavnike u osnovnim i srednjim školama. Pod oznakom #ijasamfranjo brojni su učitelji i profesori podijelili svoja traumatična iskustva s agresivnim učenicima i njihovim roditelja putem društvenih mreža. Pokrenut je prosvjed „Za sigurnu školu“ koji želi zaštititi od nasilja sve one koji se nalaze u školi (učitelje, učenike, stručne suradnike i ostale djelatnike škole). Oni su stava kako je svaki oblik nasilja neprihvatljiv te da se krivnja svemu nalazi u sustavu koji nije posložen kako treba. Škola za život može postojati samo u sigurnoj školi pri čemu je prvotno potrebno od škole stvoriti ustanovu nulte stope tolerancije na nasilje, ne samo teorijski već i u praksi.

Incident između profesora Dragičevića i dvojice učenika pokrenuo je lavinu drugih primjera zlostavljanja učitelja od strane učenika, no i roditelja. Sindikalna povjerenica za Istarsku županiju Tanja Cerić progovorila je kako zbog prijetnji i nasilja od strane roditeljima pojedini učitelji prisiljeni su dati prolaznu ocjenu učenicima koji to nisu zaslužili. "Verbalno nasilje postoji, i to posebice od strane roditelja i ne samo u instituciji već i na cesti, što ukazuje na puno veći problem. Stalho smo izloženi prijetnjama. Imamo problem dati jedinicu. Moram se bojati hoće li mi doći mama, tata, inspekcija, a dijete ne zna ništa i zaključim mu dva. Eto, ispada da su, barem u našoj školi, roditelji veći problem od djece, posebice jer su ocjene važne prilikom upisa i tu je neviđeni pritisak na nastavnika", istaknula je jedna nastavnica.

Primjer dolazi i iz dubrovačke strukovne škole u kojoj je učiteljica dobila prijetnju roditelja „Znam gdje stanuješ.“, nakon koje joj nije bilo nimalo svejedno izaći iz kuće a ne osvrnuvši se oko sebe. Razlog prijetnje jest taj što učenica ni nakon petog puta rješavanja istog ispita nije mogla dobiti pozitivnu ocjenu. "Prije se moglo barem podviknuti, danas ako nastavnik učenika krivo pogleda roditelj se odmah žali školi, piše u Ministarstvo. Najviše problema zapravo imaju s roditeljima. Kritiziraju ih, uče poslu, pametuju... Zbog svega je nastavnicima jako teško raditi", kaže prof. dr. sc. Dubravka Miljković s Učiteljskog fakulteta u Zagrebu. Nasilje je posebno naglašeno potkraj školske godine jer sa zaključivanjem ocjena kreću pritisci i osvećivanje.

Željko Stipić, predsjednik školskog sindikata „Preporod“ tumači kako je autoritet učitelja doveden u pitanje, a omalovažavanja i marginaliziranja učiteljske profesije postaju svakodnevna. Smatra kako su djeca preslika svojih roditelja pa su njihova mišljenja i ponašanja zapravo roditeljska. Isto tako, učitelji nemaju zaštitu u školama ni od svojih ravnatelja, ni od pedagoške službe i inspekcije. Škola funkcionira tako da je najvažnije da sve ide svojim tokom bez da problemi izlaze u javnost. Kazne za učenicka loša ponašanja gotovo se ismijavaju u školama, brišu se iz godine u godinu, a učenicima postaje svejedno hoće li biti kažnjeni ili ne. Zato Stipić naglašava kako je potrebno reći za svaki problem kako bi se pronašlo rješenje boljeg autoriteta učitelja, jer bit će sve gore ako će se stvari gomilati pod tepih.

5. METODOLOGIJA

5.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je istražiti u kojoj mjeri su zastupljena prava i obveze učitelja u osnovnoj školi te u kojoj mjeri se ona krše od strane ostalih sudionika odgojno-obrazovnog procesa.

5.2. Metoda istraživanja

Podatci za provedeno istraživanje prikupljeni su putem interneta na mrežnim stranicama u razdoblju od 12. prosinca 2018. godine do 17. lipnja 2019. godine. Za istraživanje korišteno je kvalitativno istraživanje kojim se opisuju i tumače iskustva, i stječu razumijevanja bez polaznih pretpostavki. Online kvalitativno istraživanje koristi internet kao izvor podataka za analizu. Kvalitativna analiza napravljena je na temelju prikupljenih članaka mrežnih stranica oko događaja #ijasamfranjo i drugih primjera zlostavljanja učitelja. Sudionici istraživanja bili su učitelji, stručni suradnici škola, ravnatelj te društvo koje je iznosilo svoje viđenje događaja na danu temu. Članci su dostupni i vidljivi svima.

6. ZAKLJUČAK

Ustavom, međunarodnim ugovorima i zakonom zaštićena su ljudska prava svakog pojedinca u Republici Hrvatskoj. Svakim kršenjem tih prava moguće je snošenje određenih posljedica i kazni. Temelj izgradnje svakog pojedinca jest kvalitetan odgoj prožet obiteljskom atmosferom. Roditelji čine srž odgoja djeteta te usmjeravaju dijete da se razvije u zrelu osobu koja će imati izgrađene vlastite stavove, mišljenja i uvjerenja. Kako bi roditelji odgojili dijete u kvalitetnu osobu potrebno je da budu psihički, socijalno, emocionalno i moralno stabilne osobe. Dom kao najprirodnija djetetova sredina za izgradnju ličnosti treba biti prožeta kvalitetnom komunikacijom između svih članova obitelji koja će se temeljiti na međusobnom razumijevanju, toleranciji, poštivanju, suradnji te razvoju pozitivnih emocija.

Polaskom djeteta u školu, škola preuzima istu ulogu koju imaju i roditelji – odgoj i obrazovanje djeteta. Najveći doprinos djetetu dat će međusobna suradnja roditelja i škole, no u praksi kvalitetna suradnja roditelja i škole zauzima mali postotak. Upravo Zakon o pravima i dužnostima roditelja ističe važnost podjednake podjele odgovornosti oca i majke te njihovog aktivnog sudjelovanja u odgoju i obrazovanju djeteta. Uloga učitelja jest da uspostavi i održava dobre odnose sa roditelja, upozna obitelj, razumije ih te zajedno s roditeljima sudjeluje u izgradnji djetetove ličnosti. Suvremeno školstvo nastoji stvoriti učenike koji aktivno sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu. Od učenika se traži da se pridržavaju svih pravila koja su određena i koja se odnose na odgojno-obrazovni proces te ponašanje učenika. Kršenje pravila ponašanja učenika vidljiva su u odnosu prema učiteljima. Upravo je agresivno ponašanje prema učiteljima postalo sve učestalije. Najčešći oblik agresivnog ponašanja jest verbalno te ostavlja negativne posljedice na psihičko i fizičko zdravlje učitelja. Nasilje roditelja nad učiteljima rjeđe je, no ne i zanemarivo. Može se reći kako prava učitelja postoje ali ih krše čimbenici odgojno-obrazovnog procesa. Važno je istaknuti kako je za diskriminaciju učitelja kao osobe koja obavlja svoj posao kriva cjelokupna školska zajednica i društvena sredina zajedno s pojedincima: ravnateljem, učenicima, učiteljima i roditeljima. Stoga je bitno podijeliti iskustva viktimizacije kako bi se spriječio razvitak agresivnog ponašanja prema učiteljima jer je svaki oblik nasilja neprihvatljiv. Škola mora biti mjesto nulte stope tolerancije na nasilje.

7. LITERATURA

1. Boschitz, C. (2004). Djeca, roditelji i odgoj: kako razumjeti i odgajati djecu. Zagreb: Naklada Fran.
2. DNEVNIK. hr na adresi <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/organizatori-prosvjeda-za-sigurnu-skolu-odgovorili-na-pismo-ucenice-koja-je-nastavnicima-ocitala-bukvicu---542152.html> (17.6.2019.)
3. emedimurje na adresi https://emedimurje.rtl.hr/vijesti/skolski-kutak/3328953/nakon-slucaja-u-cakovcu-do-lipnja-plan-kako-ce-se-sprecavati-nasilje-u-skolama/?fbclid=IwAR1zMQ3QNY55TMi82VFBkd3IQdjThkQjqDa2_P8Uet55H0qT1XBjxbjGhdM (18.6.2019.)
4. Golubović, A. (2018). Učiteljski poziv i odgajanje: razmatranje iz perspektive filozofije odgoja. *Odgojno-obrazovne teme*, 1 (1-2), 141-163. Preuzeto iz mrežnog odredišta: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=309034 (22.5.2019.)
5. Jurčić, M. (2004). Uloga učiteljeve potpore u razredno-nastavnom ozračju. *Napredak*, 145(3), 329-340.
6. Jutarnji list na adresi <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/video-objasniti-cu-vam-sto-sam-im-tocno-napravio-zbog-cega-sam-izbacio-i-psihologinju-a-otkrit-cu-i-vam-zbog-cega-se-ti-decki-tako-ponasaju/8149313/> (17.6.2019.)
7. Jutarnji list na adresi <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/nasilje-u-srednjoj-skoli-ravnatelj-znate-li-sto-su-mu-radili-dok-je-bio-okrenut-prema-ploci-javio-se-i-profesor-na-zalost-opet-bih-to-napravio/8140274/> (17.6.2019.)
8. Ljubin Golub, T., Olčar, D., Bezak, S. (2016). Zadovoljstvo učitelja poslom: uloga agresivnog učeničkog ponašanja i učiteljske povezanosti s učenicima. *Napredak*, 157 (4), 437-458. Preuzeto iz mrežnog odredišta: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=261229 (22.5.2019.)
9. Miljević – Ridički, R. (2003). Učitelji za učitelje: primjeri provedbe načela Aktivne/efikasne škole. Zagreb: IEP.

10. net. hr na adresi <https://net.hr/danas/hrvatska/profesori-zive-u-strahu-zbog-prijetnji-i-nasilja-ucenicima-koji-nisu-zasluzili-prolaznu-ocjenu-poklanjanju-dvojke/> (17.6.2019.)
11. Rosić, V. (2010). Deontologija učitelja – temelj pedagoške etike. *Informatol*, 44 (2), 142-149. Preuzeto iz mrežnog odredišta: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=105652 (22.5.2019.)
12. Rosić, V. (2005). Odgoj, obitelj, škola. Rijeka: Naklada Žagar.
13. Sekulić Erić, I. (2018). *Priručnik za polaganje stručnog ispita u osnovnim i srednjim školama*. Zagreb: Zadržna štampa d.d.
14. SLOBODNA DALMACIJA na adresi <https://www.slobodnadalmacija.hr/novosti/hrvatska/clanak/id/244430/nasilje-ucenika-i-njihovih-roditelja-zakljucila-si-mi-kceri-jedinicu--znam-gdje-stanujes> (17.6.2019.)
15. Vrcelj, S. (2000). *Školska pedagogija*. Rijeka: Tiskara i grafika Žagar.
16. Vrgoč, H. (2012). Društveno-ekonomski aspekti učiteljstva. *Napredak*, 153 (3-4), 547-560. Preuzeto iz mrežnog odredišta: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=204712 (22.5.2019.)
17. Vukasović, A. (1994). Obitelj-vrelo i nositeljica života. Zagreb: Hrvatski katolički zbor.

Kratka biografska bilješka

Tamara Dananić rođena je 3. kolovoza 1995. godine u Zagrebu. Završila je Osnovnu školu Ksavera Šandora Đalskog u Donjoj Zelini te nakon toga upisuje Opću gimnaziju u Svetom Ivanu Zelini. Srednju školu završava 2014. godine i iste godine upisuje Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Odsjek u Čakovcu, modul hrvatski jezik. U sklopu fakulteta volontirala je u Osnovnoj školi Josipa Badalića, Graberje Ivaničko te stekla dodatno iskustvo za rad u školi.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Tamara Dananić, izjavljujem da sam ovaj diplomski rad, na temu Prava i obveze učitelja u osnovnoj školi, izradila samostalno uz vlastito znanje, uz pomoć stručne literature i mentora doc. dr. sc. Gorana Lapata.

Tamara Dananić